

ЈЕДИНСВТО и НАШЕ НОВИНЕ

На овогодишњем Салону књига била је изложена богата и широка лепеза српског стваралаштва у Канади. Сталаже, које су опасивале сва четири зида галерије, биле су претрпане књигама. Међутим, два експоната који су се издвојила својим обимом и величином и тако посетиоцу привукле пажу при самом уласку, била су укоричена јубиларна издања новина *Јединство* и *Наше Новине* – два послератна органа југословенског радничког покрета у Канади. То су уствари само примерци укоричених комплета, из приватне збирке, који ће ускоро бити похрањени у архиву Матице српске у Новом Саду. Неком пуританцу би можда засметало то зашто су новине уврстене у салон књига. Међутим, то су уникати југословенске социјалистичке штампе у Канади која је имала своју живост преко педесет година па као такви данас представља непроценљиви извор архивске и историјске грађе једне прохујале епохе.

Прву новину социјалистичке провенцијенци у Канади, *Борба: Лист радника и сељака из Југославије у Канади* покренуо је Тома Чачић 1930. Чачића је Канада депортирала 1933. године због његових комунистичких агитација па је уредништво преузео Петар Жапкар, који је такође прогнат 1934. Међутим, није канадска влада била та која је гушила дух југословенства својим усељеницима.

Коминтерна је још 1924. године на свом Петом конгресу окарактерисала Југославију као „вештачу творевину“ која треба да се разбије у етничке државе да би се стало на пут „српском хегемонизму“. Та је идеја усвојена на Четвртом конгресу КПЈ у Дрездену 1928. године. Ускоро су послати у Северну Америку Др Мирко Марковић и Никола Ковачевић, два висока функционера Коминтерне. На њихову иницијативу разбијано је јединство Југословеског радничког покрета у Канади по етничкој линији, формирањем *Српског напредног покрета*, *Хрватског просвјетног савеза* и *Словенске прогресивне савезе*. Хрвати су за свој орган преузели *Борбу* и преименовали је у *Слободну Мисао*, док су Срби, Милош Грубић и Јован Ђајић, покренули *Правду*. Словенци су основали свој лист *Единост*, али тек 1942. године.

После потписивања Молотов-Рибентроп пакта 1939. године, канадски комунисти кренули су у снажну агитацију против „империјалистичког рата“, организујући штрајкове против канадске војне индустрије, што је натерало владу Макензи-Кинга да забрани сву комунистичку активност у Канади, уједно забрањујући и сва комунистичка гласила. Тада су угашене и *Слободна Мисао* и *Правда*. После Хитлерове инвазије СССР-а и престојавања комуниста на страну савезника, Срби су покренули нови лист, *Српски Гласник*, а Хрвати, *Новости*.

До поновног уједињења дошло је тек 28. маја 1948. године када су ова три етничка листа угашена а покренут нов, заједнички лист, *Јединство*. Први број *Јединства* штампан је 15. јуна 1948. Само две недеље касније, 28. јуна 1948. донета је резолуција Информбироа против КПЈ, после кога је уследило „историјско не“. Обзиром да су Југословенски комунисти у Канади били учлањени у Комунистичку Партију Канаде, а КПК стала на страну Информбироа, они су се по аутомату нашли у непријатељском табору на спрам власти у Југославији. Та ће атмосфера потрајати све до 1955. (Хуршчов-Тито *détente*) када

ће се уређивачка политика *Јединства* према Југославији променити, али уредници *Јединства* ипак неће ризиковати прву посету домовини све до 1962. године – до промотивног ЈАТ-овог лета.

У Октобру 1971. донета је одлука да се *Јединство* преименује. Последњи број под тим насловом штампан је 22. октобра 1971. а први број *Наших Новина*, 27. октобра исте године.

Југо-социјалистичка штампа у Канади у својој дугој историји пролазила је кроз разне буре и непогоде, али није одолевала. Међутим, надлазећа катаклизма крајем осамдесетих година XX века била је она „кап која је прели“. Умирало је братство, а са њим и јединство. Последњи број *Наших Новина* штампан је у децембру 1986. Сада се, у тврдом повезу, спремају на неповратни пут и вечни почика у отаџбини, у архиву Матице српске. Њихова појава на Салону књига је уједино и последње *adio*.

Рајко Радојевић